

Uusikaarlepyy Munsalan asemakaava-alueen muinaisjäännösinventointi 2014

Timo Jussila
Timo Sepänmaa

Tilaja: Uudenkaarlepyyn kaupunki

Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartta	3
Inventointi	3
Munsala 1700-luvulla	6

Kansikuva: Edessä Munsalan ensimmäisen kirkon paikkaa nykyisellä hautausmaalla, jonka porttina on vanhan kirkon kellotapuli (kuvan oik. laidalla). Taustalla Munsalan v. 1792 valmistunut kirkko.

Perustiedot

Alue: Uusikaarlepyy, Munsalan kyläkeskuksen asemakaavoituksen selvitysalue.

Tarkoitus: Selvittää onko alueella kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Työaika: maastotyö 2.6.2014

Kustantaja: Uudenkaarlepyyn kaupunki, Pöyry Finland Oy:n / Ramboll'in välityksellä

Tekijät: Mikroliitti Oy: Timo Jussila ja Timo Sepänmaa

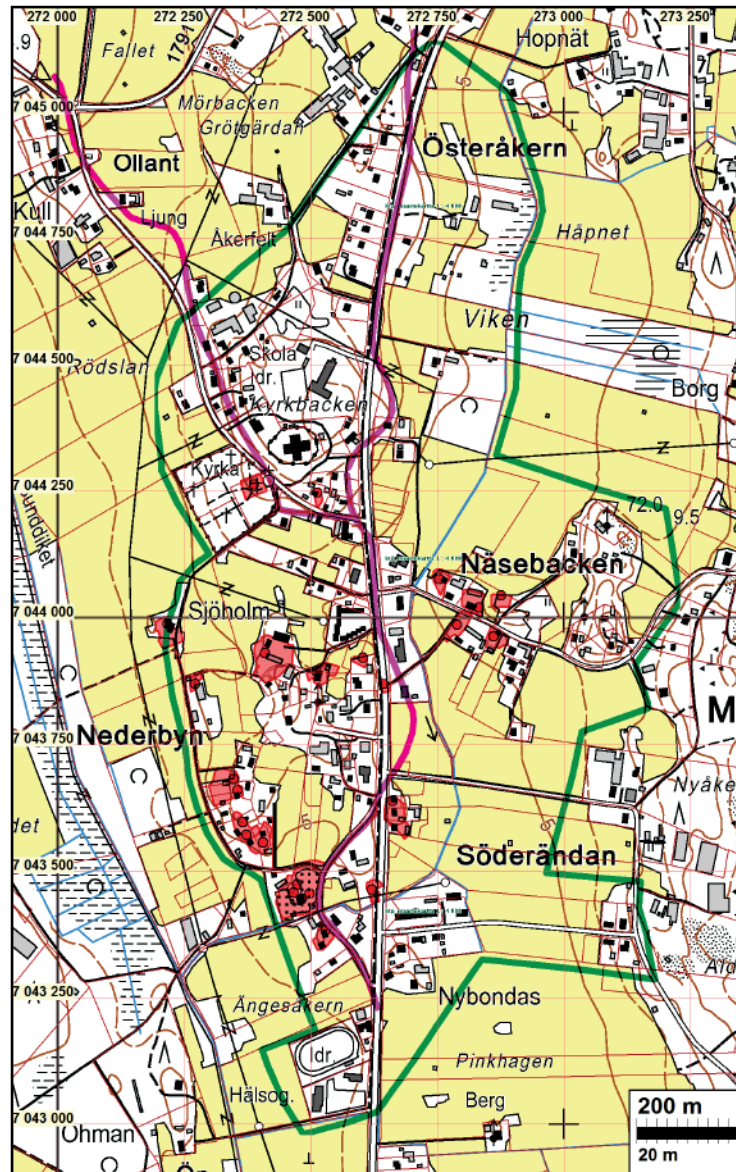
Tulokset: Tutkimusalueelta ei tunnettu ennestään kiinteitä muinaisjäännöksiä. Tutkimusalueella käytiin läpi historiallisen ajan talotontteja ja tiestöä. Talotontit katsottiin siinä määrin arkeologisessa mielessä sekoittuneiksi, että niistä mitään ei katsottu muinaisjäännöksiksi. Vanhaa valtatie (pohjanmaan rantatie) linjausta on paikallistein jäljellä lyhyinä osuuksina, muutoin osin peltoon jääneenä (pieni osuus) ja osin nykyisen ”raskaammin rakennetun” tien 7270 (Pohjoinen Munsalantie) ja myöhemmän rakentamisen alle jääneenä ja arkeologisessa mielessä tuhoutuneena. Säilyneitä lyhyitä tieosuuksia ei katsottu nyt muinaisjäännöksiksi, mutta niitä voisi suojella kaavoituksen keinoin.

Tutkimusalue on rajattu vihreällä.

Selityksiä: Kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartta ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta keväällä 2014, ellei toisin mainittu. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat digitaalisia, ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä.

Yleiskartta

Tutkimusalueen rajaus vihreällä. Vanhat tonttimaat punaisella, vanha tielinja sinipunaisella – tiet ja tontit tarkemmin luvussa [Munsala 1700-luvulla](#).

Inventointi

Munsalan taajaman alueelle ollaan laatimassa asemakaavaa. Kaavakonsultti Pöyry Finland Oy (kesäkuun alusta hanke siirtyi yrityskaupan myötä Ramboll Finlandille) tilasi selvitysalueen muinaisjäännösselvityksen Mikroliitti Oy:ltä. alueella tehtiin maastotarkastus 2.6.2014.

Tutkimusalueelta ei tunnettu ennestään kiinteitä muinaisjäännöksiä. Alueelta kuitenkin tunnettiin yksi mahdollinen muinaisjäännös, Munsala Kyrkoby (Mj.tunnus: 496000001), jonka tarkasti Mirja Miettinen v. 1972. Kyseessä on varsin tuoreen näköinen siirtolohkareeseen tehty hakkaus. Tätä siirtolohkareta ja hakkausta ei nyt paikannettu varmuudella.

Selvitysalue alue sijaitsee pääosin n. 5 m korkeustasolla, reuna-alueilla on sitä matalampaa maastoa ja alueen keskellä, kirkonmäki kohoaa 15 m tasolle. Esihistoriallisia muinaisjäännöksiä alueella siten tuskin sijaitsee. Munsala on mainittu Uudenkaarlepyyn kappelina 1600 luvulla. Asutuksen yleisluettelon mukaan v. 1675 kylässä (Munsala) oli 18 taloa. Vuoden 1751-1755 isojaon toimituskartoilla alueella on edelleen 18 taloa (osa samalla tilalla, tontteja 13), sekä kolme sotilastorppaa, kolme itsellisen taloa (inhyses stuga) sekä ”klockars stuga”. Vuoden 1711 kartalla tonttimaat ovat pääosin samat kuin v. 1751 kartoilla, mutta siinä ei ole torppia ka itsellisten taloja eikä Hagas:n kirkon eteläpuolella olevaa tonttia – vain sen länsipuolella oleva toinen (ilmeisesti ”alkuperäinen”) Hagan tontti.

Ensimmäinen kirkko rakennettiin v. 1687. Se on sijainnut nykyisen hautausmaan itälaidalla. Kirkon kelotapuli on nyt hautausmaan porttina. Nykyinen kirkko valmistui v. 1792. Kirkonmäki ja Pappila (Hagas) ovat valtakunnallisesti merkittävää rakennettua ympäristöä. Munsala itsenäistyi omaksi kunnakseen v. 1867, jolloin kuntaan liitettiin yhdeksän maakirjakylää joista Munsala oli yksi. Vuonna 1975 Munsala liitettiin Uuteenkaarlepyyhyn. Koska Munsalan kylän nykyisen kyläkeskuksen asutus on saanut alkunsa, ei selvitetty.

Alueen halki kulkee vanha Pohjanlahden rantatie – merkittävä, ainakin jo 1600 luvulla käytössä ollut tielinja, jota pitkin mm. Ruotsin armeija perääntyi pohjoiseen Suomen sodassa v. 1808-9. ja jonka varsilla käytiin taisteluita myös ns. Ison Vihan aikana 1700-l alussa. Suomen Sodan ylipäällikkö Klingsporg piti majaa Munsalan Hagasin kartanossa Oravaisten taistelun aikana v. 1808. Vanha, 1750-luvun kartoilta paikannettu tielinja on suurimmaksi osaksi nykyisen Pohjoisen ja Eteläisen Munsalantien alla. Kahdessa kohdin vanha tielinja on säilynyt kylätienä: alueen eteläosassa, Munsalantien länsipuolella eteläosastaan Nederbyvägen –nimisenä (Googlen mukaan Tröttvägen) n. 450 m matkalla, sekä Kirkonmäeltä Munsalantien länsipuolella etelään lähtevänä pihatienä n. 130 m matkalla. Muutoin vanha tielinja poikkeaa paikoin nykyisestä Munsalantiestä vähäisissä määrin nykyiseen peltoon ja rakennettuun maastoon. Nederbyvägenin eteläosaa ja siitä pohjoiseen takaisin Munsalantielle kaartuvaa tietä voisi pitää linjauksen osalta muinaisjäännöksenä, mutta en sitä tässä sellaiseksi esitä. Ehdotan että tielinjaa suojeltaisiin kaavoituksen keinoin. Nederbyvägen, joka kiertää kylän länsilaitaa kirkolle, on muutoin v. 1751 kartalle piirretty paikallistie – muta sen nykyinen eteläosa vanhaa valtatieä.

Inventoinnissa paikallistettiin nykyiselle kartalle (nykyiseen koordinaatistoon) v. 1751-55 kartoilta talot ja tonttimaat, sekä vanha valtatie linjaus. Tontteja tarkasteltiin maastossa paikan päällä – useimpia viitteellisesti kauempaa, koska vanhat talotontit ovat edelleen ”käytössä” ja yksityistä pihamaata. Yksi tontti oli nyt autiona (idässä Broms), mutta sen kohdalla oli jälkiä hiljattain puretusta rakennuksesta. Ylipäätään 1700-l talonpaikat ovat edelleen käytössä ja silmänvaraisesti arvioituina siinä määrin rakennettuina että emme katsoneet mitään niistä muinaisjäännöskelpoisiksi.

Alueella ei ole kiinteitä muinaisjäännöksiä mutta vanhan Pohjanmaan rantatien linjauksen osia on jäljellä paikallistienä ja niitä – niiden linjauksia – olisi hyvä säilyttää kaavoituksen keinoin.

24.6.2014

Timo Jussila

Lähteet:

Bror Åkerblom 1972: Munsala Sockens Historia

Kansallisarkiston digitaaliarkisto (pitäjänkartat 1845).

Kansallisarkisto, jossa kuvattiin isojakokarttoja (Mikroliitti Oy, Stenberg).

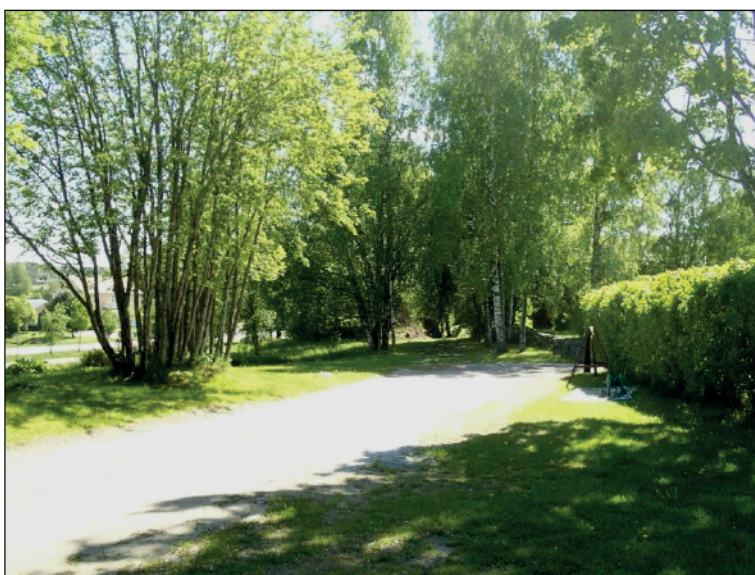
Yleistietoa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1635

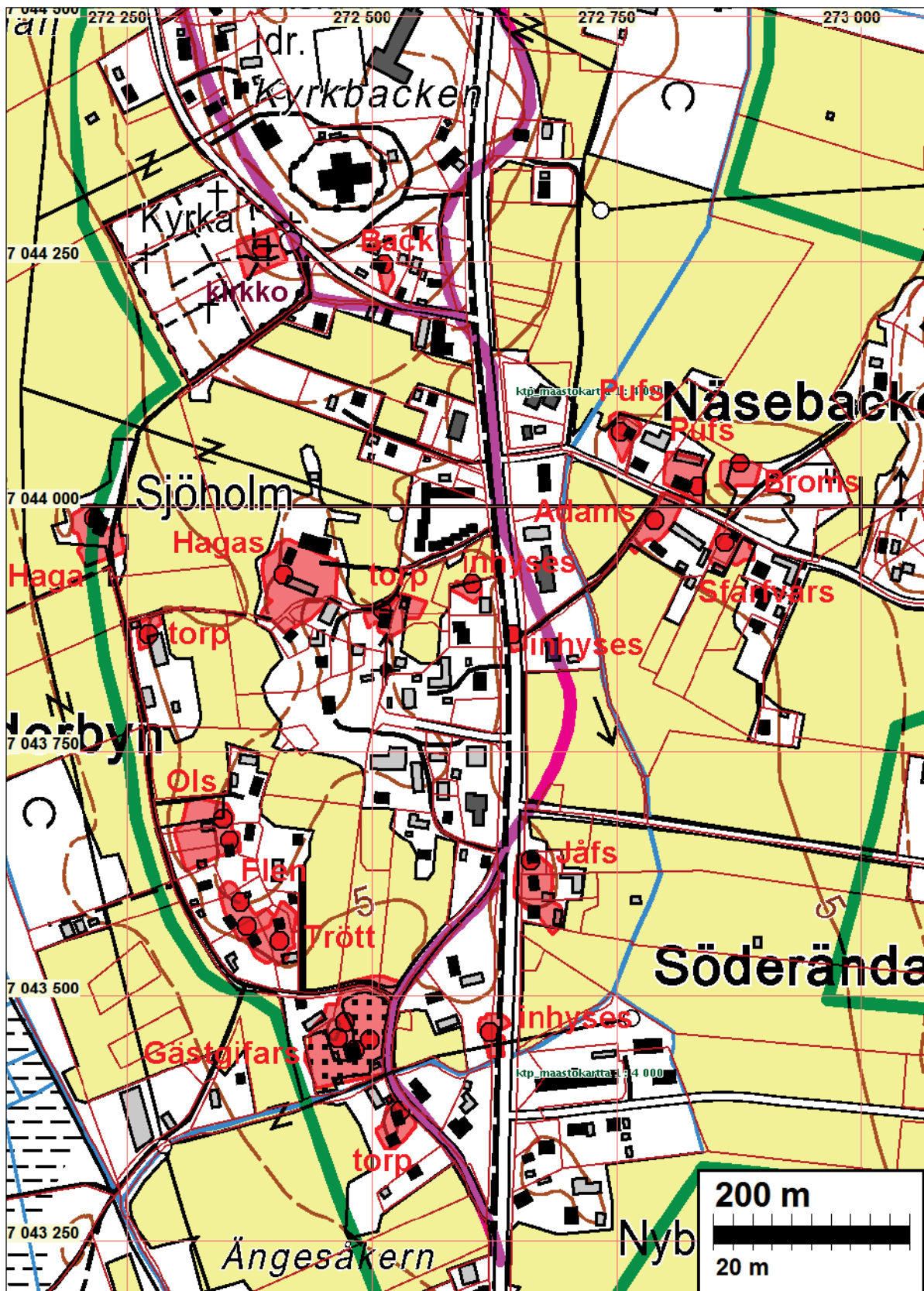
Nedrbyntien eteläosaa etelää, vanhaa valtatieta - oikealla Gästgifarsin tonttimaata.

Vanhaa valtatieta pohjoiseen Samalta paikalta kuin edellinen kuva. Nederbyntie kaartuu vasemmalle.

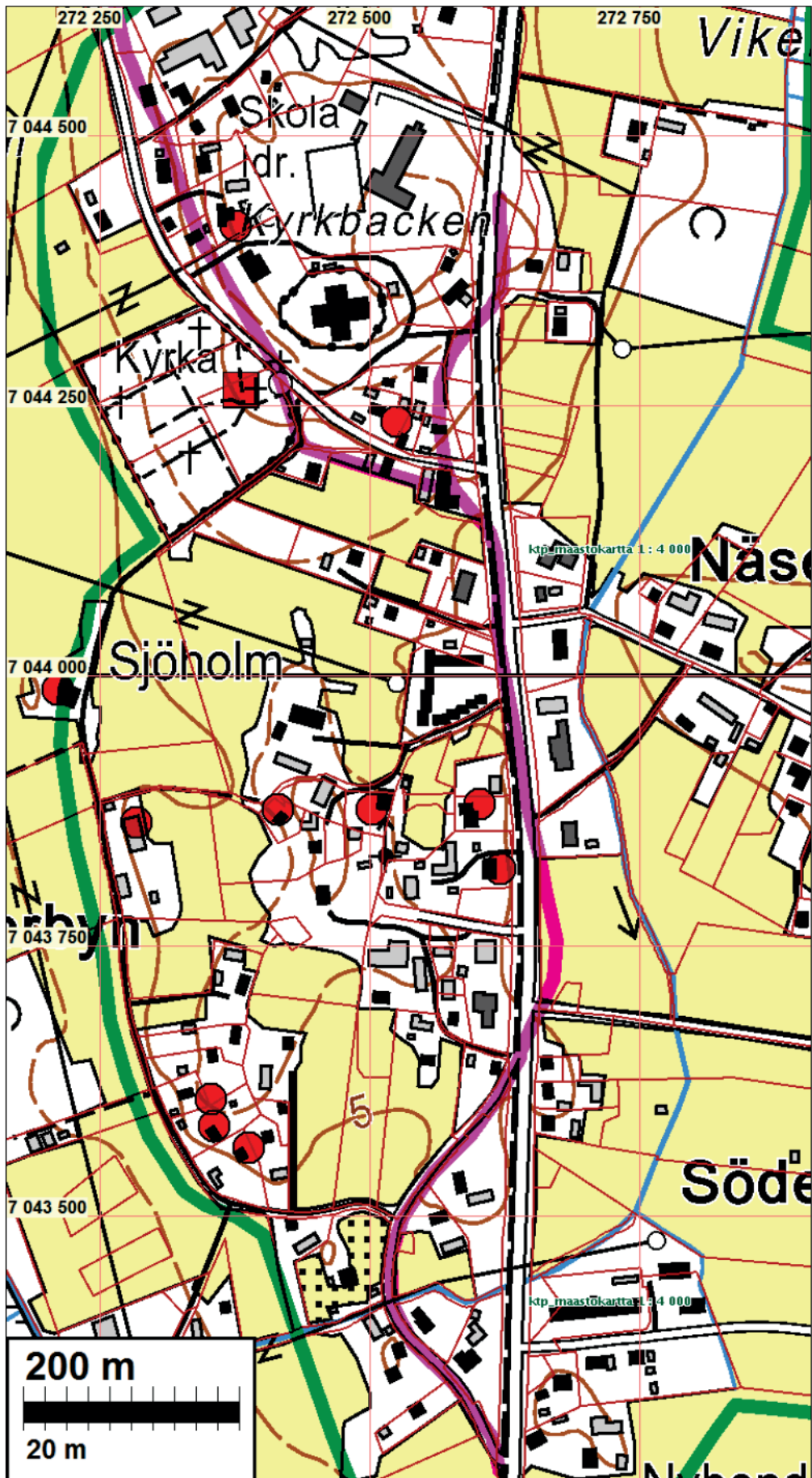

Kirkonmäen tieltä etelään menevä pihatie on osa vanhaa Pohjanmaan valtatieta. Sen vasemmalla puolen näkyy nykyistä Munsalantietä.

Edellisen sivun kartalta (E17-6-15) paikannetut tonttimaat punaisella, talopaikat punainen pallo ja vanha tielinja sinipunaisella. Kirkon itä-koillispuolella oleva vanhan tielinjan kaarre, joka ulottuu nykyisen Munsalantien länsipuolelle on epäselvä. Muissa vanhoissa kartoissa sitä ei esiinny. Samassa 17-6 karttasarjassa on kolme Munsalan kylää kuvaavaa kartta joissa muissa tielinja jatkuu suoraan nykyisen Munsalantien alla. Samoin v. 1711 kartalla ei kyseistä Munsalantien länsipuolelle ulottuvaa kaarretta ole.

Kirkon kohdilta luoteeseen lähtevä tie on paikallistie Vexalaan.

Edellisen sivun kartalta (E17-6-2) projisoidut talopaikat punaisilla palloilla ja vanha tielinja sini-punaisella.

Ote pitäjänkartasta v. 1845, siihen on päälle piirretty selvitysalueen raja vihreällä. Mitään merkittäviä muutoksia ei siinä ole verrattuna v. 1751 karttaan.

Ote Munsalan kirkon pohjoispuolta kuvaavasta v. 1751 kartasta (E17-6-16)